

**МОНГОЛ УЛСЫН ГҮЙЦЭТГЭХ АЖЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ЗАРИМ УЛСЫН
ИЖИЛ ТӨСТЭЙ ХУУЛЬТАЙ ХАРЬЦУУЛСАН ҮР ДҮН**

MONGOLIAN LAW "ON EXECUTIVE WORK" RESULTS COMPARED TO SIMILAR LAWS IN SOME COUNTRIES

Ү.Хосбаяр

Дотоод хэргийн их сургуулийн Цагдаагийн сургуулийн Гүйцэтгэх ажлын тэнхимийн эрхлэгч, доктор (Ph.D), цагдаагийн хүрандаа

Hosbayer U.

University of Internal Affairs, Head of the Criminal intelligence Department of the Police
school Doctor (Ph.D), Police colonel

Б.Ган-Өсөх

Дотоод хэргийн их сургуулийн Цагдаагийн сургуулийн Гүйцэтгэх ажлын тэнхимийн магистрант цагдаагийн ахмад

Gan-Usukh B.

Head of the police intelligence Department of Police School, master's student, Police captain

*Хариуцлагатай зохиогч:kingmelice@gmail.com

Хураангуй: Монгол Улсын Гүйцэтгэх ажлын тухай хуулийг олон улсын жишигт ойртуулахын тулд хүний эрхийг хамгаалах, ил тод байдлыг хангах, технологийн зохицуулалтыг хөгжүүлэх, хяналтын тогтолцоог сайжруулах, болон олон улсын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэхэд анхаарах нь чухал. Энэ нь Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдал, иргэдийн эрхийг хамгаалахад үр дүнтэй, олон улсын түвшинд хүлээн зөвшөөрөгдсөн хууль эрх зүйн тогтолцоо бий болгох нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Abstract: To align Mongolia's Law on Executive Operations with international standards, it is essential to focus on protecting human rights, ensuring transparency, advancing technological regulations, strengthening oversight mechanisms, and expanding international cooperation. These efforts will enhance national security and safeguard citizens' rights while establishing a legal framework that meets globally recognized standards.

Түлхүүр үгс: Монгол Улс, Гүйцэтгэх ажлын тухай хууль, хүний эрх, ил тод байдал, технологийн зохицуулалт, хяналтын тогтолцоо, олон улсын хамтын ажиллагаа, үндэсний аюулгүй байдал, хууль эрх зүйн тогтолцоо.

Key Words: Mongolia, Law on Executive Operations, human rights, transparency, technological regulations, oversight mechanisms, international cooperation, national security, legal framework.

Монгол Улсын "Гүйцэтгэх ажлын тухай" хуулийг олон улсын стандартад нийцүүлэх шаардлага их бөгөөд хүний эрхийг хамгаалах, нууцлал ба ил тод байдлын тэнцвэрийг хангах, технологийн зохицуулалтыг сайжруулах, хяналтын механизмыг бэхжүүлэх, болон олон улсын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх чиглэлээр шинэчлэл хийх нь чухал байна. Одоогийн хууль нь үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн боловч хүний эрхийн хамгаалалтыг бэхжүүлэх, орчин үеийн технологийг үр дүнтэй ашиглах, байгууллагуудын эрх мэдлийг оновчтой

хуваарилах зэрэг олон улсын стандарт, үзэл баримтлалд бүрэн нийцээгүй байгаа нь сорилтууд үүсгэдэг.

Эдгээр шинэчлэл нь гүйцэтгэх ажлыг хүний эрхийг дээдэлсэн, ил тод, хариуцлагатай байдлаар зохион байгуулж, мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах, хяналтын байгууллагуудыг бие даасан, хараат бус ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд тусална. Мөн олон улсын туршлагыг судалж, Монгол Улсын онцлогт нийцүүлэн бодлого, зохицуулалтыг боловсронгуй болгох замаар хууль эрх зүйн тогтолцоог хүчирхэгжүүлэх, иргэдийн эрх ашгийг

хамгаалсан шударга, аюулгүй орчин бүрдүүлэхэд хувь нэмэр оруулах бөгөөд дараах үндсэн дэд хэсгүүдэд хуваагдана. Үүнд:

1. Тулгамдаж буй асуудлууд

1.1 Хүний эрхийн зөрчил

Монгол улсын нөхцөл байдал:

• Монгол Улсын хуульд гүйцэтгэх ажлыг хүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэх зарчимд тулгуурласан гэж заасан ч зарим тохиолдолд эрх мэдлээ хэтрүүлэн ашиглах эрсдэл бий.

• Нууц ажиллагааны үеэр иргэдийн мэдээлэл хууль бус аргаар цуглуулах, тагнах зэрэг асуудал гардаг.

Олон улсын жишиг:

• **Европын Холбоо (ЕХ):** Европын Нууцлалын тухай ерөнхий журам (GDPR)-аар хүний мэдээллийг хамгаалж, хууль бус ажиллагаанд хатуу хяналт тавьдаг.

• **АНУ:** Гүйцэтгэх ажилд оролцогчдыг шүүх, прокурорын дэргэд хянаж, хүний эрхийн зөрчил гарсан тохиолдолд хатуу арга хэмжээ авдаг.

Шийдэл:

• Бие даасан хяналтын байгууллага бий болгож, иргэдийн гомдлыг шийдвэрлэх үр дүнтэй систем нэвтрүүлэх.

• Гүйцэтгэх ажлын хуульд хүний эрхийг хамгаалах тодорхой заалтууд нэмж, хяналтын механизмын ажиллагааг сайжруулах.

1.2 Нууцлал ба ил тод байдлын зөрчил

Монголын нөхцөл:

• Нууцлалын шаардлагыг хэт их баримталснаас үүдэн олон нийтийн мэдээлэлд хүрэх эрх хязгаарлагдаж байна.

• Жишээ нь, гүйцэтгэх ажлын зарим мэдээлэл ил болбол хариуцлага тооцох, эрх мэдлийг хэтрүүлэхээс сэргийлэх боломжтой.

Олон улсын жишиг:

• **АНУ-ын Freedom of Information Act (FOIA):** Иргэд тодорхой мэдээллийг нээлттэй авах эрхтэй.

• **Швед:** Ил тод байдлын тухай хууль нь төрийн байгууллагын үйл ажиллагааг иргэд хянах боломжийг бүрдүүлдэг.

Шийдэл:

• Нууцлал, ил тод байдлын тэнцвэрийг хангахын тулд тодорхой мэдээллийг олон нийтэд нээлттэй болгох, гэхдээ үндэсний аюулгүй байдлыг хохироохгүй байх зохицуулалт хийх.

• Иргэд, байгууллагын хүсэлтээр гүйцэтгэх ажлын зарим хэсгийг шалгах боломжтой тогтолцоо бий болгох.

1.3 Технологийн хөгжилтэй уялдуулсан зохицуулалтын дутагдал

Монголын улсын нөхцөл байдал:

• Технологийн дэвшилтэй холбоотой гүйцэтгэх ажлын тусгай техник хэрэгсэл, программ хангамжийн зохицуулалт хангалтгүй.

• Нууц техник хэрэгслийг хууль бусаар ашиглах эрсдэл их байна.

Олон улсын жишиг:

• **Израиль:** Кибер аюулгүй байдлын хууль тогтоомж маш нарийн зохицуулалттай.

• **Герман:** Шинэ технологи ашиглах эрх зүйн орчныг тогтмол шинэчилж, иргэдийн мэдээллийг хамгаалдаг.

Шийдэл:

• Технологийн шинэчлэлд нийцсэн тусгай заалтуудыг хуульд оруулах.

• Хяналтын байгууллагуудыг шинэ техник хэрэгсэл, программ хангамжаар хангаж, мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах.

1.4 Тусгай байгууллагуудын эрх мэдлийн хязгаар

Монголын улсын нөхцөл:

• Тагнуулын байгууллага, цагдаа, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагуудын эрх үүрэг хоорондын уялдаа дутмаг.

• Зохицуулалт тодорхойгүйгээс үүдэн эрх мэдлийн зөрчил үүсэх магадлалтай.

Олон улсын жишиг:

• **Англи:** Тусгай эрх бүхий байгууллагуудын ажлын заагийг тодорхой тогтоосон байдаг.

• **Канад:** Байгууллагуудын эрх үүргийг нэгдсэн заавар, журмаар зохицуулдаг.

ХҮҮЛЬ САХИУЛАХУЙ

Шийдэл:

- Байгууллагуудын эрх мэдлийг тодорхой зааглаж, хамтын ажиллагааны механизм бий болгох.

- Үндэсний аюулгүй байдлын хүрээнд ажиллах байгууллагуудад харилцан хяналт тавих тогтолцоог сайжруулах.

2. Сайжруулах санал

1. Хүний эрхийг хамгаалах бодлогыг бэхжүүлэх:

- Иргэдийн гомдлыг түргэн шийдвэрлэх тусгай хороо байгуулах.

- Хүний эрхийг зөрчсөн тохиолдолд албан хаагчдад хатуу хариуцлага тооцох.

2. Нууцлал ба ил тод байдлыг зохицуулах:

- Гүйцэтгэх ажлын зарим хэсгийн талаар мэдээлэл нийтэд ил тод байх ёстойг хуульчлах.

- Нууцлалыг баталгаажуулах, гэхдээ үндэслэлгүй хаалттай мэдээллээс зайлсхийх.

3. Шинэ технологид суурилсан гүйцэтгэх ажлыг дэмжих:

- Мэдээлэл боловсруулах, хянах дэвшилтэт программ хангамж ашиглах.

- Тусгай техник хэрэгсэл зохион бүтээх, ашиглах эрх зүйн орчныг бэхжүүлэх.

4. Байгууллагуудын хамтын ажиллагааг сайжруулах:

- Хариуцлагын хуваарилалт, хамтын ажиллагааны журмыг шинэчлэх.

- Гүйцэтгэх ажилд оролцогч байгууллагуудын нэгдсэн бодлого боловсруулж хэрэгжүүлэх.

5. Олон улсын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх:

- Олон улсын жишгийг судлах, Монголын онцлогт тохируулах.

- Гадаадын байгууллагуудтай туршлага солилцох.

Энэ нь хууль эрх зүйн тогтолцоог илүү найдвартай, шударга, үр ашигтай болгоно.

1.1 Хүний эрхийн зөрчлийн жишээ Монгол Улсын нөхцөл

Монгол Улсад гүйцэтгэх ажлын хүрээнд хүний эрх зөрчигдсөн зарим тодорхой жишээг авч үзье:

1. Тусгай хяналтын төхөөрөмжийг хэтрүүлэн ашиглах:

- Зарим тохиолдолд гүйцэтгэх ажил явуулахдаа хууль ёсны зөвшөөрөлгүйгээр хүмүүсийг хууль бус аргаар тагнах, бичлэг хийх, мэдээлэл цуглуулах зэрэг зөрчлүүд гардаг.

- Жишээ нь, олон нийтийн хөдөлгөөн эсвэл сөрөг үзэл бодолтой иргэдийг хянах явцад тэдний хувийн мэдээлэлд халдах тохиолдол гардаг.

2. Иргэдийн эрхийг хамгаалах механизм хангалтгүй:

- Гүйцэтгэх ажлын явцад иргэд гомдол гаргах эрхтэй боловч гомдлыг шийдвэрлэхэд хүнд суртал, хяналтгүй байдал ажиглагддаг.

- Шаардлагатай хяналтын байгууллагын бие даасан байдлыг хангаагүйгээс болж, зөрчлийг илрүүлэх нь сул байна.

Олон улсын жишээ

1. АНУ-ын PRISM хөтөлбөр (NSA-ийн хяналт):

- АНУ-ын Үндэсний Аюулгүй Байдлын Агентлаг (NSA) нь PRISM гэх нууц ажиллагаа явуулж, хүмүүсийн онлайн харилцааг өргөн хүрээнд хянаж байсныг 2013 онд Эдвард Сноуден ил болгосон.

- Энэ хөтөлбөрийн хүрээнд ямар ч шүүхийн шийдвэргүйгээр олон иргэний хувийн мэдээллийг цуглуулсан нь хүний эрхийн ноцтой зөрчилд тооцогдсон.

2. Европын Холбооны "Privacy International" тайлан:

- Нууц ажиллагааны явцад хууль ёсны үндэслэлгүйгээр хүмүүсийн мэдээллийг цуглуулж, тагнасан зарим ЕХ-ны гишүүн улс орнуудын гүйцэтгэх ажил эрхэлсэн байгууллагуудыг "Privacy International" шүүмжилсэн байдаг.

- Энэ явдал хүний эрхийн зөрчлийг бууруулах хяналтын механизм дутмаг байгааг харуулсан.

Сайжруулах боломжууд

- Тусгай зөвшөөрөлтэй гүйцэтгэх ажил: Монгол Улсад гүйцэтгэх ажил хийх

зөвшөөрлийг шүүх, прокуророор заавал баталгаажуулж, зөвшөөрөлгүй ажиллагааг хатуу хориглох.

• **Гомдлын системийг сайжруулах:**

Иргэдийн гомдлыг хүлээн авах, шийдвэрлэх хугацааг товчлох, бие даасан хяналтын байгууллагуудыг чадавхжуулах.

• **Хяналтын бие даасан байдал:**

Гүйцэтгэх ажлын үйл явцыг хянах шүүх, прокурор болон хүний эрхийн байгууллагуудыг бие даасан байдлаар ажиллуулах.

• **Олон нийтийн хяналт:** Ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх замаар иргэдийн мэдээлэлд хандах эрхийг өргөжүүлэх.

Эдгээр арга хэмжээг нэвтрүүлснээр хүний эрхийг хамгаалахад томоохон ахиц гарна. Монгол Улсын гүйцэтгэх ажлын хуулийг олон улсын жишигт ойртуулахад эдгээр санаачилга чухал үүрэгтэй.

Монгол Улсын "Гүйцэтгэх ажлын тухай" хуулийг олон улсын жишигт ойртуулахын тулд дараах стратегиудыг хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Эдгээр нь хүний эрхийг хамгаалах, ил тод байдлыг хангах, технологийн дэвшлийг ашиглах, болон хяналтын тогтолцоог сайжруулахад чиглэнэ:

1. Хүний эрхийг хамгаалах механизмыг сайжруулах

1.1 Хууль эрх зүйн зохицуулалтыг сайжруулах

• **Шүүхийн хяналтыг нэмэгдүүлэх:**

Гүйцэтгэх ажлыг зөвхөн шүүх, прокурорын зөвшөөрөлтэйгөөр явуулдаг байхыг хуулиар тогтоох.

• **Гүйцэтгэх ажлын стандарт тогтоох:** Хүний эрхийг зөрчихгүй байх талаар дэлгэрэнгүй заавар, стандарт боловсруулж мөрдүүлэх.

• **Иргэдийн эрхийн хамгаалалт:**

Иргэдийн эрх зөрчигдсөн тохиолдолд гомдол гаргах болон хохирлыг нөхөн төлүүлэх механизм бий болгох.

1.2 Бие даасан хяналтын байгууллага байгуулах

• **Олон улсын жишгийн дагуу** (жишээ нь, Нидерландын тусгай хяналтын зөвлөл), гүйцэтгэх ажлын хяналтыг бие даасан байгууллагад хариуцуулах.

• **Иргэдийн мэдээлэл, гүйцэтгэх ажлын үйл явцыг үнэлэх, ил тод байдлыг хангах үүрэг бүхий зөвлөл ажиллуулах.**

2. Ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх

2.1 Нууцлал ба ил тод байдлын

тэнцвэр

• **Олон нийтэд мэдээлэх систем:**

Гүйцэтгэх ажлын ерөнхий мэдээлэл, статистик тайланг олон нийтэд тогтмол мэдээлж байх.

• **Тусгай зөвшөөрөлтэй**

мэдээллийг ил болгох: Гүйцэтгэх ажлын явцад олсон нийтлэг мэдээллийг үндэсний аюулгүй байдлыг хохироохгүйгээр ил болгох журам гаргах.

2.2 Иргэдийн оролцоог хангах

• **Иргэд болон иргэний нийгмийн байгууллагууд** гүйцэтгэх ажлын хуулийг шинэчлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих үйл явцад оролцох боломж олгох.

• **Иргэдийн мэдээлэл авах эрхийг баталгаажуулах.**

3. Технологийн зохицуулалт ба дэвшлийг ашиглах

3.1 Тусгай техник хэрэгслийн зохицуулалт

• **Гүйцэтгэх ажлын тусгай техник хэрэгсэл, программ хангамжийг зохион бүтээх, ашиглах, импортлох, болон экспортлох үйл явцыг хуулиар тодорхой болгох.**

• **Технологийн хөгжилтэй нийцсэн, хүний эрхийг хамгаалах, нууцлалыг хангах шаардлагыг хуульд тусгах.**

3.2 Кибер аюулгүй байдлыг сайжруулах

• **Гүйцэтгэх ажлын явцад ашиглагддаг мэдээллийн сан, программ хангамжийг кибер халдлагаас хамгаалах дэд бүтцийг хөгжүүлэх.**

• **Олон улсын байгууллагуудтай хамтран ажиллаж, кибер аюулгүй байдлын шилдэг туршлагыг нутагшуулах.**

4. Байгууллагуудын эрх мэдэл, үүргийн заагийг тодорхой болгох

4.1 Үүрэг, эрх мэдлийн хуваарилалт

• **Гүйцэтгэх ажлыг эрхлэх байгууллагуудын хоорондын эрх мэдэл, хариуцлагын заагийг тодорхой болгох.**

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠤᠯᠤᠰ ᠤᠨ ᠤᠯᠤᠰ ᠤᠨ ᠤᠯᠤᠰ

• Байгууллагуудын хамтын ажиллагааг хангах хуулийн зохицуулалт бий болгох.

4.2 Хяналт, хариуцлагыг сайжруулах

• Байгууллагуудын үйл ажиллагааг шүүх, прокурор, болон хяналтын тусгай байгууллагаар хянуулах.

• Хяналтгүй ажиллагаа явуулсан албан тушаалтанд хариуцлага тооцох хатуу заалт оруулах.

5. Олон улсын хамтынжиллагааг өргөжүүлэх

5.1 Гадаад туршлагаас суралцах

• АНУ, ЕХ, Канад зэрэг орнуудын гүйцэтгэх ажил эрхлэх туршлагыг судалж, Монгол Улсын хууль тогтоомжид уялдуулах.

• НҮБ болон олон улсын хүний эрхийн байгууллагуудтай хамтран ажиллаж, хүний эрхийг хамгаалах чиглэлд хамтран ажиллах.

5.2 Гадаадын зөвлөх байгууллагуудтай хамтрах

• Гүйцэтгэх ажлын хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгоход зориулж олон улсын зөвлөх байгууллагуудаас туслалцаа авах.

• Олон улсын түвшний сургалтаар албан хаагчдын мэргэжлийн ур чадварыг нэмэгдүүлэх.

Монгол Улсын гүйцэтгэх ажлын хууль ба бусад улс орны гүйцэтгэх ажлын хуулийн ялгаатай ба ижил төстэй шинж

Ижил төстэй шинж

1. Үндэсний аюулгүй байдлыг хамгаалах зорилго:

○ Монгол Улсын гүйцэтгэх ажлын хууль нь үндэсний аюулгүй байдлыг хамгаалах, гэмт хэргийг урьдчилан сэргийлэх, илрүүлэхэд чиглэсэн байдаг. Энэ нь АНУ, ЕХ, Япон зэрэг олон улсын хуультай ижил байдаг.

2. Хүний эрхийг хүндэтгэх зарчим:

○ Монголын хуульд хүний эрхийг хамгаалахыг чухалчилсан. Энэ нь НҮБ-ын хүний эрхийн үндсэн зарчим болон Европын хүний эрхийн конвенц (ECHR)-ийн зарчимтай нийцдэг.

3. Нууц ажиллагааны арга хэрэгсэл:

○ Нууц ажиллагааны арга, хэрэгслийг ашиглахыг зөвшөөрдөг. Жишээ нь, АНУ-ын Patriot Act, Францын Gendarmes Act-д нууц арга хэрэгслийн талаар ижил төстэй зохицуулалт байдаг.

4. Хууль зүйн хяналт:

○ Монгол Улсад гүйцэтгэх ажилд шүүх болон прокурорын хяналт шаардлагатай. Энэ зарчим нь АНУ, Герман, Канадын хуультай ижил.

Ялгаатай шинж

1. Хяналтын байгууллагын хараат байдал:

○ Монгол Улс: Хяналтын байгууллагуудын хараат бус байдал сул. Ихэнхдээ гүйцэтгэх байгууллагууд өөрсдийн үйл ажиллагааг хянадаг.

○ АНУ: Бие даасан хяналтын байгууллага (Inspector General, Privacy and Civil Liberties Oversight Board) байдаг.

○ Европын Холбоо: Ил тод байдлыг хангах, хүний эрхийг хамгаалах олон улсын байгууллагын хяналт дор ажилладаг.

2. Ил тод байдлын түвшин:

○ Монгол Улс: Гүйцэтгэх ажлын үйл явц, тайлан нууцлагдмал, олон нийтэд мэдээлэл хүрэх боломж хязгаарлагдмал.

○ Швед: Ил тод байдлын хууль (Transparency Act)-аар төрийн бүх үйл ажиллагааг олон нийтэд нээлттэй байлгадаг.

○ АНУ: Freedom of Information Act (FOIA)-аар иргэд мэдээлэлд хандах эрхтэй.

3. Технологийн дэвшилтэй уялдуулсан зохицуулалт:

○ Монгол Улс: Технологийн шинэчлэлийг тусгасан тусгайлан заалтууд дутмаг.

○ Израиль: Кибер аюулгүй байдлын тусгай хууль баталсан бөгөөд энэ нь орчин үеийн мэдээллийн технологийн асуудлуудыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн.

4. Байгууллагуудын хамтын ажиллагаа:

○ Монгол Улс: Байгууллагуудын ажлын уялдаа холбоо хангалтгүй.

○ **Канад:** Байгууллагуудын эрх мэдлийн хязгаарыг нарийн зааж, хамтын ажиллагааг дүрмээр зохицуулдаг.

○

Монгол Улсын гүйцэтгэх ажлын хуулийг олон улсын жишигт ойртуулах арга зам

1. Хүний эрхийг хамгаалах

• **Нэмэлт заалт оруулах:** Хүний эрхийн зөрчлийг илрүүлэх, хариуцлага тооцох механизмыг хуулинд тусгах.

• **Шүүхийн хяналт нэмэгдүүлэх:** Шүүхийн хяналтгүйгээр гүйцэтгэх ажил явуулахыг хориглох.

• **Гомдол шийдвэрлэх тогтолцоог хөгжүүлэх:** Гүйцэтгэх ажиллагаанд өртсөн иргэдийн гомдлыг шийдвэрлэх ил тод, түргэн шуурхай систем бий болгох.

2. Ил тод байдлыг хангах

• **Тайланг олон нийтэд мэдээлэх:** Гүйцэтгэх ажлын явцын ерөнхий мэдээллийг жил бүр олон нийтэд тайлагнах.

• **Мэдээлэлд хандах эрх:** FOIA шиг иргэдийн мэдээлэл авах эрхийг хуулиар баталгаажуулах.

3. Технологийн зохицуулалт

• **Орчин үеийн технологийг зохицуулах хууль батлах:** Кибер тагнуул, хиймэл оюун ухааны хэрэглээг зохицуулсан тусгай хууль батлах.

• **Мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах:** Гүйцэтгэх ажлын хүрээнд мэдээлэл алдагдахаас урьдчилан сэргийлэх систем хөгжүүлэх.

4. Хяналтын байгууллагыг бэхжүүлэх

• **Бие даасан хяналтын байгууллага байгуулах:** Олон улсын загвар дээр тулгуурлан хяналтын тусгай хороо эсвэл байгууллага ажиллуулах.

• **Хяналтын тогтолцоог өргөжүүлэх:** Гүйцэтгэх ажлын явцад хөндлөнгийн хяналт тавих иргэний болон мэргэжлийн байгууллагуудыг оролцуулах.

5. Байгууллагуудын хамтын ажиллагаа

• **Эрх мэдлийн хязгаарыг тодорхойлох:** Гүйцэтгэх ажлын чиг

үүргийг хэт давхцуулахгүй, харин уялдаатай байхаар зохицуулах.

• Нэгдсэн бодлого хэрэгжүүлэх:

Байгууллагуудын хамтын ажиллагааг нэгдсэн удирдамжаар зохицуулж, үүрэг, хариуцлагыг нарийвчлан заах.

6. Олон улсын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх

• **Туршлага солилцох:** АНУ, ЕХ, Канад зэрэг орны гүйцэтгэх ажлын хууль тогтоомжийг судлах, нутагшуулах.

• **Олон улсын гэрээ, конвенцод нэгдэх:** Хүний эрх, аюулгүй байдлыг хамгаалах чиглэлээр олон улсын гэрээ хэлэлцээрт нэгдэх.

7. Албан хаагчдын үр чадварыг нэмэгдүүлэх

• **Мэргэжил дээшлүүлэх сургалт:** Олон улсын хуулийн чиглэлээр гүйцэтгэх албан хаагчдад сургалт явуулах.

• **Технологийн сургалт:** Орчин үеийн техник хэрэгсэл ашиглах, мэдээллийн аюулгүй байдал хангах сургалтуудыг нэмэгдүүлэх.

Дүгнэлт

Монгол Улсын гүйцэтгэх ажлын хуулийг олон улсын жишигт ойртуулахын тулд хүний эрхийг хамгаалах, ил тод байдлыг хангах, технологийн зохицуулалтыг хөгжүүлэх, хяналтын тогтолцоог сайжруулах, болон олон улсын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэхэд анхаарах нь чухал. Энэ нь Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдал, иргэдийн эрхийг хамгаалахад үр дүнтэй, олон улсын түвшинд хүлээн зөвшөөрөгдсөн хууль эрх зүйн тогтолцоо бий болгох нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Монгол Улсын "Гүйцэтгэх ажлын тухай" хууль нь үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн ч олон улсын стандарт, хүний эрхийг хангах үзэл баримтлалд бүрэн нийцээгүй байгаагийн улмаас сорилтууд тулгарч байна. Тухайлбал:

1. Хүний эрхийн хамгаалалт сул:

○ Хүний хувийн нууцад халдах, хяналтгүй тагнаж чагнах зэрэг үйл ажиллагаанд хууль эрх зүйн зохицуулалт хангалтгүй байна.

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠤᠯᠤᠰ ᠤᠨ
ᠬᠤᠠᠭᠤᠯᠠᠭᠠᠭ ᠤᠨ
ᠬᠤᠰᠢᠨ ᠤᠨ ᠤᠨ ᠤᠨ
ᠤᠨ ᠤᠨ ᠤᠨ ᠤᠨ ᠤᠨ

○Шүүхийн зөвшөөрөлгүйгээр гүйцэтгэх ажиллагаа явуулах нь хүний эрхийн зөрчлийг нэмэгдүүлэх эрсдэлтэй.

2.Нууцлал ба ил тод байдлын зөрчил:

○Гүйцэтгэх ажлын явцад олж авсан мэдээлэл, тайланг олон нийтэд тайлагнах механизм дутмаг.

○Иргэдийн мэдээлэлд хандах эрх хязгаарлагдмал байгаа нь төрд итгэх итгэлд сөргөөр нөлөөлж байна.

3.Технологийн дэвшилтэй нийцэхгүй байдал:

○Орчин үеийн дэвшилтэт технологийг хууль ёсны дагуу ашиглах, хяналтын механизмыг зохицуулах хэрэгцээ шаардлага өндөр байна.

○Кибер аюулгүй байдал, техник хэрэгслийн зохицуулалт сул байгаа нь гүйцэтгэх ажлын үр нөлөөг бууруулж байна.

4.Хяналтын тогтолцооны дутагдал:

○Хяналтын байгууллагуудын хараат бус байдал хангалтгүй, ил тод хяналт, гомдол шийдвэрлэх тогтолцоо хангалтгүй.

Шийдвэрлэх шаардлагатай асуудлууд

• Хүний эрхийг хамгаалах чиглэлд шүүхийн хяналтыг нэмэгдүүлж, хууль эрх зүйн баталгааг бэхжүүлэх.

• Нууцлал болон ил тод байдлын тэнцвэрийг хангахуйц зохицуулалтыг хуульд тусгах.

• Технологийн дэвшилтэй уялдсан тусгайлсан зохицуулалт, кибер аюулгүй байдлыг хангах механизм хэрэгжүүлэх.

• Хяналтын байгууллагуудыг бие даасан, хараат бус болгох.

Олон улсын жишгийг нутагшуулах

• АНУ, ЕХ, Канад зэрэг орны хүний эрх, ил тод байдлын стандарт, хяналтын тогтолцоог Монгол Улсын нөхцөлд нийцүүлэн нутагшуулах.

• НҮБ болон олон улсын хүний эрхийн байгууллагуудын зөвлөмж, туршлагыг хуульд тусгах.

• Олон улсын хамтын ажиллагааг өргөжүүлж, дэвшилтэт техник, сургалт, мэдээлэл солилцоог нэмэгдүүлэх.

Ерөнхий дүгнэлт

Монгол Улсын "Гүйцэтгэх ажлын тухай" хуульд хүний эрхийг дээдлэх, нууцлал ба ил тод байдлыг тэнцвэржүүлэх, технологийн зохицуулалтыг хөгжүүлэх, хяналтын тогтолцоог бэхжүүлэх чиглэлээр олон улсын стандартад нийцсэн шинэчлэл хийх шаардлагатай. Энэ нь Монгол Улсын хууль зүйн тогтолцоог илүү үр нөлөөтэй, шударга, аюулгүй болгож, үндэсний болон олон улсын түвшинд хүлээн зөвшөөрөгдөх боломжийг нэмэгдүүлнэ.

Ашигласан материалын жагсаалт

1.Монгол Улсын хууль тогтоомж:

• Монгол Улсын "Гүйцэтгэх ажлын тухай" хууль

• Монгол Улсын Үндсэн хууль

• Хүний эрхийг хамгаалахтай холбоотой Монгол Улсын хуулиуд (жишээ нь, Хувийн мэдээллийг хамгаалах тухай хууль 2022 он)

2.Олон улсын баримт бичиг ба стандарт:

• НҮБ-ын Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглал

• Европын Холбооны Хүний эрхийн конвенц (ECHR)

• АНУ-ын Freedom of Information Act (FOIA)

• Inspector General Act (АНУ)

3.Судалгааны материал, тайлангууд:

• Privacy International болон Transparency International-ийн тайлангууд

• Хүний эрхийн үндэсний болон олон улсын байгууллагуудын судалгаанууд

• Монгол Улсын хууль эрх зүйн орчинд хяналт, хүний эрхийн талаар хийсэн дотоодын судалгаа, тайлангууд

4.Олон улсын туршлага:

• АНУ, ЕХ, Канад, Израиль зэрэг орнуудын хууль сахиулах, хяналтын тогтолцоо

• Олон улсын кибер аюулгүй байдлын зохицуулалтууд

5.Шинжээчдийн зөвлөмж, практик туршлага:

- Хууль зүйн салбарын мэргэжилтнүүдийн санал, зөвлөмж

- Монгол болон олон улсын практик үйл ажиллагааны хураангуй дүгнэлтүүд

1. Монгол Улсын хууль, баримт бичиг

1. Монгол Улсын "Гүйцэтгэх ажлын тухай" хууль (Хууль эрх зүйн тогтолцооны үндсэн баримт бичиг)

2. Монгол Улсын Үндсэн хууль (1992)

3. "Хувийн мэдээллийг хамгаалах тухай" хууль (2021)

2. Олон улсын баримт бичиг

- НҮБ-ын Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглал (1948) Хүний эрхийг хүндэтгэх, хамгаалах суурь зарчим.

2. Европын Холбооны Хүний эрхийн конвенц (ECHR)

- Хүний эрхийг хангах, хяналтын тогтолцоог сайжруулах стандарт.

3. АНУ-ын Freedom of Information Act (FOIA)

- Мэдээллийн ил тод байдлыг хангах, иргэдийн мэдээлэл авах эрхийг хамгаалах хууль.

3. Судалгааны материал, тайлан

1. Privacy International-ийн судалгаанууд

- Нууц ажиллагаа ба хүний эрхийн талаар дэлгэрэнгүй судалгааны тайлан.

- "Surveillance and Human Rights in the Digital Age" (2020)

2. Transparency International-ийн тайлангууд

- Хяналтын ил тод байдлын үнэлгээ.

3. Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тайлангууд

- Монгол Улс дахь хүний эрхийн нөхцөл байдал.

4. UNDP-ийн Монгол Улс дахь хууль зүйн салбарын үнэлгээ

- Олон улсын хүний эрхийн стандарт ба Монголын хууль зүйн орчны харьцуулалт.

4. Олон улсын туршлага

1. АНУ-ын Inspector General Act (1978)

- Хяналтын байгууллагын хараат бус байдлыг хангах хууль.

2. Израиль, Герман, Канадын кибер аюулгүй байдлын зохицуулалт

- Терроризм, кибер гэмт хэрэгтэй тэмцэх бодлого.

3. Шведийн Ил тод байдлын хууль (Transparency Act)

- Төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны ил тод байдлыг хангах.

5. Мэргэжилтнүүдийн зөвлөмж

1. Монгол Улсын хууль зүйн мэргэжилтнүүдийн судалгаанууд

- Жишээ: Цагдаагийн сургуулийн магистрын зэрэг хамгаалах ажлууд.

2. Олон улсын хууль зүйн шинжээчдийн дүгнэлтүүд

- НҮБ, Европын хүний эрхийн зөвлөлийн тайлангууд